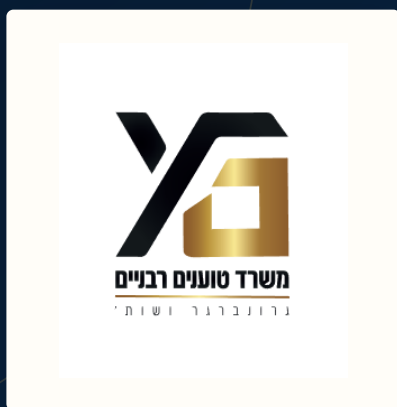




משפט יצחק

איפור קבוע בהלכה ובאולם הדיונים

איפור קבוע בהלכה ובאולם הדיונים

גיליון 16 • חושן משפט ודין תורה

מאת: הרב יצחק דן גרונברגר

כל הזכויות שמורות. אין לפרסם את הגיליון בשלמותו, להעתיקו או לעבדו עיבוד מהותי בלא רשות בכתב. ציטוט קצר ומידתי מותר בכפוף לייחוס מלא ולהפניה פעילה אל grunberger-law.co.il.

שאלה:

לאחר שספרה לאחת מחברותיה את אשר עשתה, התפעלה לשמוע ממנה שיש אומרים שהדבר אסור ויש בזה חשש כתובת קעקע. האשה פנתה מיד למכון אשר ביצעו לה את האיפור ושאל אותם על סמך מה הם עושים כן, מאחר ומדובר במכון שמתנהל ע"פ רוח החיים והתורה, והם אמרו שהרב פלוני אלמוני התיר להם. בעלה של האשה פנתה לרב פלוני אלמוני והלה אמר לו: 'לא היו דברים מעולם, איני מכיר מכון כזה ולא יצא היתר זה מאמתחת'. לאחר כל הדברים האלה האשה פנתה אלינו לדעת אם יש אמנם באיפור קבוע איסור הלכתי, ובעיקר, לדעת האם צריכה לשלם עבור הטיפול מאחר ועדיין הצ'ק הראשון לא נפרע.

מעשה אירע באשה אחת בראותה את הנושאים ההלכתיים הקיימים בעניין איפור נשים בשבת קודש, החליטה לעשות 'איפור קבוע', על מנת להקל על ההבנה, נעתיק כאן הסבר קצר על התהליך. האיפור הקבוע מתבסס על החדרת פיגמנטים טבעיים בעלי צבע אל מתחת לפני העור, כדי שישאר שם למשך זמן ארוך. כידוע, שכבת העור העליונה [האפידרמיס] עשויה - עפ"י ספרי הרפואה - מחמש שכבות של תאים המונחות זו על גבי זו. ארבע שכבות עליונות דוחפות זו את זו ומתחילות בפרק זמן הנע בין 20 ל- 25 יום. לפיכך, על מנת שהצבע לא יצא בפרק זמן כה קצר מפניה של האשה, מחזירים אותה מתחת לאותן שכבות בפעולה חודרנית.

האשה העבירה ליד המאפרת שלשה צ'קים כל אחד על סך 1000 ש"ח, כאשר זמן הפירעון של הראשון הוא בעוד שבועיים מהיום בו עשתה את הטיפול.

תשובה:

שריטה מקודם ואח"כ להשליך צבע מאחר שכל כוונת הכותב הוא להחדיר את הצבע כמה שיותר עמוק בעור. וכוונת הרע"ב ליישב את לשון הפסוק, וכמו שמוכח מסוף דבריו.

נמצא שכל החדרת צבע בעור האדם אסורה מדאורייתא, ולוקין על זה בין אם שרט ואח"כ הטיל צבע כמו שעושים היום בין אם כותבים ואח"כ שורטים ועי"ז הצבע נכנס לעור, והכל בתנאי שיהיה שם שני דברים הנ"ל: שריטה ודבר הרושם.

אפר מקלה על מכתו: ובגמ' בבלי מכות כא. אמרו: אמר רב מלכיא אמר רב אדא בר אבהו: אסור לו לאדם שיתן אפר מקלה על גבי מכתו, מפני שנראית ככתובת קעקע. ופירש שם רש"י: 'דוקא קאמר [אפר מקלה] לפי שקשה היא ומקעקעת מקום המכה והרושם נראה שם אחר זמן אבל עפר בעלמא לא'. והריטב"א כ' בשם ר' מאיר שאסור גם עפר בעלמא אע"פ שאינו רושם כ"כ, וחלק עליי.

ובהמשך הגמ' שם: רב אשי אמר: **כל מקום שיש שם מכה - מכתו מוכיח עליו** (ולכן מתיר אפר מקלה על מכתו). והיינו שאפילו אם משתמש באפר מקלה או בדבר אחר לרפואת המכה והדבר הזה רושם ומשאיר רושם שם לאחר זמן, מ"מ מותר אפילו מדרבנן ולא גזרו על זה גם משום מראית עין (כ"כ המאירי על הסוגיא שזו סיבת האיסור), מפני שמכתו מוכחת עליו שאין כוונתו לכתובת קעקע ואין כאן לתא דעבודה זרה אלא כוונתו לרפואה (וכע"ז הש"ך י"ד קפ ס"ק ו').

ופסק הרא"ש כדברי ר' אשי שהוא בתרא, וכן משמע מדברי הר"ף שסיים בדברי ר' אשי כדרכו. והנה לכא' ראיה שקי"ל כדברי ר' אשי מהגמ' בבלי מנחות נב. דאיתא שם שהיו נוהגים כולם לשים אפר על מכתו ומש"ה היה צריך גזירה מיוחדת לאסור אפר פרה אדומה בהנאה, ועי"כ שנהגו כר' אשי. וכ"פ השו"ע (יו"ד ס' קפ סעיף ג). והרמב"ם לא הביא זה דרב אשי, וי"א שדעתו להתיר ומחזיק תיתי לאסור ומש"ה לא הביא, וי"א שדעתו לאסור ומש"ה לא הביא, ומ"מ מאחר והוא איסור דרבנן פסק השו"ע לקולא.

והנה היוצא לכא' עד כאן הוא שאין מקום להקל באיפור קבוע, שהרי החדרת הצבע לגוף האשה נעשית ע"י מחט [וזהו הקעקוע] והמחט נכנס עמוק בעור בשרה ושם מטילה את הצבע [זו הכתיבה], וכמ"ש רש"י (מכות כא.) שהיה דרכן לעשות ע"י מחט.

מהות עניין כתובת קעקע: כתוב בתורה: ויקרא (יט:כח) 'וְשָׂרָט לְנֶפֶשׁ לֹא תִתֵּן בְּבֶשְׂרְךָ וְכִתְבֹת קִעְקֹעַ לֹא תִתֵּן בְּכֶם אֲנִי ה''. ובמשנה במסכת מכות (בבלי כא.) "הכותב כתובת קעקע כתב ולא קעקע, קעקע ולא כתב - אינו חייב עד שיכתוב ויקעקע בדיו ובכחול ובכל דבר שהוא רושם". עניין 'קעקע' הכתוב בתורה היינו פעולת שריטה על בשר האדם בכל דבר השורט (ביד או בכלי) ו'כתובת' היינו הטלת צבע במקום השורט.

סדר הפעולות: והנה סדר הפעולות הנעשות היום היינו שקודם כל שורטים את הבשר במחט ולאחר מכן מטילים שם צבע, אלא שהדבר נעשה ע"י מכוונה מיוחדת העושה כן במהירות גדולה. אמנם סדר הכתוב הינו 'כתובת קעקע' ומשמע שקודם כל כותבים ולאחר מכן שורטים, והיום לא שמענו על כתובת קעקע באופן כזה. וכן מבואר בפוסקים, שהוא הדין שיש בזה איסור כתובת קעקע אם עושה להיפך, שקודם רושם בצבע על גופו ולאחר מכן שורט את הבשר בסכין או אפילו בידו ועי"ז הצבע נכנס בעורו. שהנה הרמב"ם (ע"ז פ"ב הי"א) כ' שקודם שורטים ואח"כ צובעים, ורש"י (מכות כא. ד"ה כתובת) פ' שקודם רושמים ואח"כ שורטים, ולכאורה היה אפשר לומר שיש כאן מחלוקת ביניהם. אמנם פשוט הדבר שאינם חולקים, וכמ"ש הב"ח והש"ך (יו"ד ס' קפ) ועוד. וגם מסברא נראה לומר כן, שהרי מהות האיסור הוא להחדיר צבע לתוך עור האדם, ואילו היה חילוק בסדר הדברים היו חז"ל משמיעים לנו דבר זה בגמ' או בתוספתא או בתורת כהנים. אלא שרש"י נקט את סדר הפסוק 'כתובת (כתיבה, רשימה) קעקע (שריטה)', והרמב"ם נקט את סדר הדברים כפי שנהוג בעולם שקודם שורטים ואח"כ צובעים את מקום השריטה. וכן מוכח מפסקי התוס' על מכות (ס"ק לב) שכתבו ששורט ואח"כ ממלא הקעקע דיו, ומקור דבריהם מרש"י כמ"ש בעצמם, ועי"כ שהיינו מדבריו שאין חילוק בסדר הדברים. וכ"כ הריטב"א במכות.

ועל אף שמדברי הרע"ב בפירושו על המשנה משמע שחולק וס"ל שיש סדר מדויק לדבר, ז"ל: לישנא דקרא נקט, דכתיב כתובת קעקע, כתיבה ברישא והדר קעקע. אבל לעולם הקעקע תחלה ואח"כ הכתב. וקרא הכי משמע, וכתובת בתוך הקעקע לא תתנו בכס", לענ"ד אין כוונתו לומר שלעולם אינו חייב מלקות אא"כ קעקע תחילה ואח"כ הוסיף צבע, אלא כוונתו שכן הוא הדרך לעשות קעקע ופוק חזי מה גויי הארצות עושים, שבוודאי לשם השלמת הקעקע בצורה טובה יותר עדיף לעשות

וא"כ הוּי התראת ספק, ותיקן שם ר"ת שאין זה התראת ספק דאולינן בתר רובא ורוב אין מגרשין נשותיהן ו[עוד] שאם שולחין להן גט אינם מבטלים אותם, ע"כ. וא"כ מוכח שהולכים אחרי הרוב לעניין מלקות וה"ה לעניין כתובת קעקע אין חוששין לאדם שחי יותר מרוב בני אדם, ולגבי הצבע צ"ל כנ"ל שצריכים לדעת שהצבע נשאר לעולם.

ותבט עיני בשורות דברי הרמב"ם בהלכות ע"ז פ"ב הי"א: "כתובת קעקע האמורה בתורה הוא שישרט על בשרו וימלא מקום השריטה כחול או דיו או שאר צבעונים הרושמים, וזה היה מנהג העכו"ם שרושמים עזמן לעבודת כוכבים כלומר שהוא עבד מכור לה ומורשם לעבודתה, ומעת שירשום באחד מדברים הרושמים אחר שישרט באי זה מקום מן הגוף בין איש בין אשה לוקה". והנה הנשר הגדול, גדול הכנפים ארך האבר לא הזכיר כלל משך זמן עמידת הצבע, אלא כתב ימלא מקום השריטה כחול או דיו או שאר הצבעונים הרושמים. ומדבריו משמע שאין צריך הצבע לעמוד לעולם, אלא כל דבר שהוא רושם ונשאר רושם בעור הבשר, אף אם נשאר כמה ימים, הרי זה עובר איסור דאורייתא ולוקה. וכן משמע מדברי הראשונים בסוגיא במכות הנ"ל שכתבו שכתובת קעקע עומד 'מים רבים' ולא נתנו גבול לדבר. וכן מר"ן ר"י קארו בשולחן הטהור יו"ד סימן קפ סעיף א העתיק את לשון הרמב"ם ולא הזכיר כלל את משך הזמן שצריך הצבע לעמוד בגוף הבשר, ומשמע שגם ס"ל שכל שהצבע עומד ורושם יש איסור.

והנה הרמב"ם כתב בהקדמת ספרו שכוונתו בחיבורו הייתה שהאדם יקרא בתורה שבכתב ואח"כ בספר משנה תורה ויידע את המעשה אשר ייעשו, וז"ל: לפיכך קראתי שם חיבור זה משנה תורה. לפי שאדם קורא בתורה שבכתב תחלה ואחר כך קורא בזה ויודע ממנו תורה שבעל פה כולה ואינו צריך לקרות ספר אחר ביניהם, עכ"ל". והגט בעצמך, שהדיין קרא בתורה שבכתב ואח"כ בספר משנה תורה, וראה שאדם הרושם כתובת קעקע חייב מלקות, ועמדו העדים והתרו בכתב ועמד הדיין והלקהו ארבעים ככתוב בתורה. והנה הצבע עמד רק למשך שנה, שנתיים או שלש, ולדברי המתירים הנ"ל היה אסור להלקותו, ועבר הדיין איסור דאורייתא של 'לא יסיף פן יסיף', שאסור להכות לאחד משרא, ואף על הדיינים נאמר איסור זה כמבואר בגמ' מכות (כג.), ואיך נמצאת המכשלה הזאת תחת ידי הרמב"ם להתיר הרצועה להלקות במקום שהוא איסור לעשות כן. ומוזה בלבד נראה פשוט שלדעתו אף אם הצבע עומד רק ימים מספר, כל דבר שרושם ממש הרי הוא בכלל כתובת קעקע דאורייתא ולוקין על זה. אותו כנ"ל לדברי הראשונים שלא כתבו שצריך לעמוד הקעקע לעולם. וע' בגמ' במכות כא. שגם כ' שהצבע עומד זמן גדול.

אכן נראה פשוט שכתב שעומד רק כמה ימים אחדים אין בזה איסור שאין זה בכלל רושם, שהרי גם מי פירות רושמים אלא שאין מתקיימים (וכמ"ש בתוספתא דגיטין פ"ב) ומש"ה פסול לכתיבת גט.

וכל דברינו עד כה הוא רק לעניין איסור דאורייתא, אבל איסור דרבנן יש בכל אופן. ואף לדעת רש"י, גם אם נאמר שסברתו לומר שאינו חייב אלא אם הצבע עומד לעולם היינו רק באיסור דאורייתא משא"כ באיסור דרבנן א"צ תנאי כזה. וכמו שכתב בעצמו לגבי אפר מקלה - שאילולי דמכתו מוכיחה עליו שעושה כן לשם רפואה ולא לשם קעקע - היה אסור אע"פ שאינו עומד שם לעולם אלא לימים רבים, וכנ"ל.

היוצא מזה שלדעת הראשונים הרמב"ם, תוס', רי"ף, רא"ש, מאירי, הרע"ב, נמ"י, וכן פשוטו הסוגיא שלא נזכר בדברי האמוראים או התנאים שתנאי בכתובת קעקע הוא שיעמוד שם לעולם, יש באיסור קבוע איסור דאורייתא של כתובת קעקע.

משך זמן עמידת הצבע: אמנם יש מתירים וטענתם מפני שאין האיסור הקבוע נשאר לאורך זמן, ולאחר שלש שנים, שנתיים ולפעמים אפילו שנה הוא יוצא מהגוף, ואין זה כתובת קעקע האמור בתורה וכן אפילו מדרבנן אין כאן איסור, וגרע מאפר מקלה לדעת האוסרים.

והנה כחו של היתר זה הוא מפירוש רש"י במשנה מכות כא. (ד"ה כתובת) שכ': 'ונכנס הצבע בין העור לבשר ונראה בו כל הימים'. וכן לשון הריטב"א שם. וכ"כ התוס' רי"ד. ולשון רש"י בגיטין (כ:) הוא 'אינה נמחקת עולמית'. וכ"ה לשון האור זרוע בהלכות גיטין, וכ"כ הספר החינוך מצוה רנג. והערה"ש אה"ע ס' קכד שם סעיף כ גם העתיק את דברי רש"י בעניין כט שנכתב על ידו של העבד.

אלא שרש"י בעצמו כמה שורות לאחר מכן תבריה לגיזיה, שהרי כ' בד"ה אפר מקלה: 'והרושם נראה שם לאחר זמן', וכ"כ כל הראשונים שם. וממילא מוכח שעכ"פ מדרבנן אין צורך שיהיה נראה שם לעולם. שהרי בכתובת קעקע של המשנה דאיירי באיסור דאורייתא כ' שנראה כל הימים אבל באפר מקלה שאיסור דרבנן כ' שאפילו בנראה לאחר זמן אסור. ומה שכתב רש"י בגיטין כ: שכתובת קעקע אינו נמחק לעולם פשוט הדבר שלא כ"כ לעניין דיני כתובת קעקע שהרי הסוגיא שם אינה מדברת על זה אלא הוא דבר הלומד מעניינו, שהרי הגמ' עוסקת במי שכתב גט על יד עבדו ונתן לאשה את העבד, ומקשה הגמ' איך אפשר לגרש אשה בגט כזה, הרי הוא כתב שיכול להזדיין שצבע על עור האדם נמחק בקלות ואפשר להוסיף דברים ולמחוק תנאים ואותיות. ועל זה אומרת הגמ' שהמשנה מדברת באופן שהגט נכתב על עבדו בכתובת קעקע וביאר רש"י שאינו נמחק עולמית, וכוונתו לומר שכיון שכן הרי זה כתב שאינו יכול להזדיין, וכנגד כתב שנכתב בעור האדם ללא שריטה זה כאלו שאינו נמחק עולמית.

אמנם למרות שתירוצו הנ"ל הוא נכון בכוונת רש"י בגיטין, דברי רש"י בחומש אי אפשר ליישב באופן זה, שהרי על הפסוק הזה כתב רש"י: 'כתב המחוקה ושקוע שאינו נמחק לעולם'. ומשמע מדבריו שתנאי באיסור של כתובת קעקע דאורייתא הוא שלא יהיה נמחק לעולם. אמנם על כרחך לומר שאין שכוונת רש"י בכתובת לעולם לומר 'כל ימות העולם', אלא כוונתו כל משך חיי האדם הזה שנכתב עליו, שהרי לאחר המוות הגוף נרקב וגם הפיגמנטים של הצבע חלפו והיו כלא היו.

אלא שלכא' גם פירוש זה צע"ג למעשה, דא"כ יש להקשות איך מצאנו מלקות בכתובת כתובת קעקע, ואיך אפשר להתרות על האדם שכותב כתובת קעקע על בשרו של חבירו ומחזיר צבע בתוך השריטה, דהרי הוּי התראת ספק, דשמא הכתב יימחק לאחר מכן, ואפילו ביום האחרון של חייו הרי לא עמד לעולם. ועוד מה הדין באדם שחי שנים רבות כדוגמת דורות הראשונים או כרב האמורה (או תנא - עירובין נ:) שחי יותר מ-300 שנה, וכתבו על בשרו כתובת קעקע שהיה אמור לעמוד שמונים שנה - שהוא אורך חיי האדם הממוצע כמ"ש בפסוק (תהלים צ"ב) - ואילו בגופו של אדם שחי 300 שנה הוא נמחק, ונמצא שלא עמד 'לעולם', וא"כ תמיד הוּי התראת ספק.

ואולי י"ל שאה"נ שלדעת רש"י צריכים לדעת שהצבע יכול לעמוד כשמונים שנה ובלא"ה אינו לוקה, ולאדם שחי יותר מהרגילות לא חיישין והוּי מיעוטא דמיעוטא. ולתירוץ זה מצאתי ראייה מהתוס' גיטין לג. (ד"ה ואפעניהו) שם הקשה ר' שמואל איך אמרו רבנן שהשולח גן לאשתו ומבטלו [וזה נגד קנת ר"ג שתיקן שאין לבטל גט שלא בפני השליח] אפקעינהו רבנן לקידושין מיניה, שא"כ מצאנו שיכול האדם לחפות על בת אחותו או לטהר ממזרים, שאם תזנה אשתו הוא ישלח לה גט ויבטל שלא בפני השליח ואז אפקעינהו רבנן לקידושין ונמצאת שהיא הייתה פנויה בעת העוון, ועוד הקשה שם איך מצאנו חיוב מיתה באשת איש, שהרי יכול להפקיע הקדושין כנ"ל

אלא אפילו הרושם חייב, ואולי אילו היה הגאון הנ"ל רואה את דבריו היה חוזר בו]. ומ"מ כל הנ"ל אינו נפקא מינה בנידון דידן לעניין איסור כתובת קעקע.

איפורה מוכיחה עליה: והנה נאמר לנו שיש להתיר איפור קבוע משום שאמרו בגמ' על הנותן אפר מקלה במכתו **שמכתו מוכיחה עליו**, וביארו בזה שכיון שיש סיבה ידוע למה עושה כן ואינו עושה כן מפני ע"ז מותר. ועל פי זה יש להתיר גם איפור קבוע שהרי ידוע למה האשה עושה כן ואינו אלא משום יופי ואין כאן לתא דע"ז כלל.

והנה מלבד שלא מצאנו ביאור זה בראשונים אשר על פיהם ישק כל העם, יש לתמוך על דבריהם טובא. חדא שא"כ התרתה את כל הכתובת קעקע שבעולם, וכנהוג היום אצל הגוים שעושים כתובת קעקע ככל אשר תאוו לבם, ורובא דרובא אינם עושים כן לע"ז אלא לשם יופי (של כיעור) וכדומה, ולדבריהם הנ"ל יהיה מותר שהרי מוכח שאין כוונתם לעשות כן לע"ז. ועוד קשה, שהרי מה שהתיר ר' אשי בגמ' לתת אפר מקלה על מכתו היינו דוקא אפר מקלה שאינו רושם ממש כמו צבע, וכמו שמוכח מדברי רש"י שבצבע כ' 'שעומד לעולם' ובאפר מקלה כ' 'מים רבים', וגם א"צ ראייה לזה שאפר מקלה אינו רושם כמו צבע שהוא דבר פשוט שהחוש מוכיחה עליו. ועוד קשה, דשם לא עשה את השריטה ממש ואינו אלא מכה שרוצה לרפאותה, והוא רק איסור דרבנן כמ"ש שם הראשונים. ועיקר הפירוש של מכתו מוכיחה עליו הוא כמ"ש המאירי שרואים את המכה מתחת לאפר מקלה ורואים שעשה כן לשם רפואה ולא לשם **כתובת קעקע**. אבל העושה כתובת קעקע ממש אע"ג שיש לו סיבה למה עושה כן, כגון לשם יופי, לא שייך לומר שהיפוי מוכיח שאין זה כתובת קעקע מאחר וזה ממש כתובת קעקע.

ואע"פ שמצאנו ושמענו שהגר"ש אלישיב זצוק"ל התיר לעשות כתובת קעקע שאינה של אותיות לרפואה, המעשה היה באשה שחתכו ממנה אבר רח"ל, ולאחר מכן שיחזרו הרופאים את האבר וחזרו לגופה, והאשה הייתה מתביישת מאוד ללכת עם אבר כזה בין האנשים ורצתה שיצבעו את האבר כעין אבר רגיל בכתובת קעקע. והגאון הגדול התיר זה משום חולי וצער גדול וסמך את עצמו על שו"ת מעיל צדקה שהובא לעיל שאין איסור אלא באותיות. אמנם אין זה דומה כלל לנידון דידן, דשם לא היה האבר שלה ממש אלא שיחזור, ועוד שלדעתו הרמה זה גם בכלל 'רפואה' שאמרו 'מכתו מוכיחה עליו' ועוד טעמים שכ' שם שאינם שייכים לכאן שהנושא הוא יופי.

ואם כן אין טעם להתיר כתובת קעקע זאת של האיפור - אף אם נאמר שיש בזה רק איסור דרבנן - מפני שהנשים עושות כן משום יופי, דלא התירו אלא לשם מכה דהיינו לשם רפואה, ואף בזה י"א שהרמב"ם אוסר.

[ויש להוסיף על הנ"ל לפי מש"כ במדרש תנחומא פרשת וישלח סימן ה', זה לשונו: 'ילמדנו רבינו מהו שתצא אשה בעיר של זהב בשבת, רבנן אמרי אף בחול אסור לצאת בהן לר"ה מפני שהעם מסתכלין בה ופגם הוא לאשה, **שלא נתנו תכשיטין לאשה אלא שתהא מתקשטת בהן לתוך ביתה** שאין נותנין פרצה לפני הכשר ביותר לפני הנגב, עכ"ל. ומאחר שלדעת רבותנו הקדושים לא ניתנו תכשיטין אלא כדי שהאשה תתקשט בהם **בתוך ביתה** בוודאי שאין לומר כאן ש'איפורה מוכיחה עליה' כדי להתיר דין כתובת קעקע מדרבנן, שהרי הלוואי ולא הייתה מתאפרת אלא לתוך ביתה ואיפור קבוע זה הוא נשאר בין בתוך הבית ובין ברחובות קריה]

לרשום על גופו ללא שריטה: והנה הואיל ואתא לידן כתובת קעקע נימא בה מילתא. דיש לעיין אם מותר לאדם לרשום על גופו בדיו ללא שריטה, וכפי שראיתי בני אדם לפעמים רשמים מספרי טלפון או כתובת של מקום מסוים בידם בעט.

וגם דעת רש"י ודעימיה שכתבו 'לעולם' ביארנו לעיל שהיינו דוקא לאפוקי כתב שיכול להזדייף ואין כוונתם 'לעולם ועד', וכן קשה להעמיד את ההלכה אם נאמר שצריך שיהיה לעולם ממש דהוי התראת ספק, וע"כ שכוונתם ימים רבים. ולדעתם צריך לדון אם באיפור קבוע העומד שנה, שנתיים או שלש יהיה בזה איסור דאורייתא, אמנם איסור דרבנן בוודאי יש שלא גרע מאפר מקלה שאילו שכתבו מוכיחה עליו שאין מתכוון אלא לרפואה היה אסור.

איסור דוקא בכותב אותיות: ולא נעלם מעיני דברי הגאון מעיל צדקה בסימן לא' שמסיק שאין איסור דאורייתא רק בכותב אותיות ממש, והבאו דבריו בפת"ש יו"ד קפ'. והנה בביתו אין לחם ואין שמלה ואין מעיל ולא צדקה, אבל מה אעשה ולא זכיתי להבין דבריו הקדושים, שהרי דברי הרמב"ם והשו"ע ברורים בכותבם **'שישרט בבשרו וימלא מקום השריטה וכו'.** והנה רמב"ם שינה מלשון הפסוק 'כתובת קעקע' ולא כתב שצריך דוקא כתב אלא 'שורט' או 'רושם'. ומה שרצו לדייק מדברי הרמב"ם בהלכות סנהדרין שמנה לאו דכתובת קעקע בלשון: 'הכותב כתובת קעקע' ודייק שם שמזה שכלל את הלשון משמע שצריך דוקא כתיבה, דאל"כ למה לא לכתוב 'כותב כתובת'. לענ"ד יש לדחות את דבריהם ולומר שכוונת הרמב"ם הוא לכתוב כלשון הפסוק עצמו, אלא שאף אם נקבל את דיוקו מ"מ עדיף שנפסוק כלשון הרמב"ם המפורש במקומו שהוא מקום איסור כתובת קעקע בהלכות עבודה זרה פ"ב הי"א, וכמבואר בדברי הפוסקים שממה שכתוב במקומו גמרין.

ויותר מזה, במקום ללמוד מדברי הרמב"ם בהלכות סנהדרין ששם אינו אלא כמונה את כל המלקיות שבתורה, יש לנו ללמוד מספר המצוות שכתב, ושם במצוה לא תעשה מ"א זה לשונו: **'היא שהזהירנו מרשום בגופינו במיני הצבעים כמו הכחול והוירדיט וזולתם כמו שיעשו עובדי עבודה זרה כמו שהיא מפורסם אצל אנשי מצרים עד היום.** והאזהרה מזה הוא אמרו יתעלה (קדושים יט) וכתובת קעקע לא תתנו בכס. והעובר על לאו זה חייב מלקות. וכבר התבאר משפטי מצוה זו בסוף מסכת מכות (כא א), עכ"ל. הרי להדיא שלא הוזכר בדברי הרמב"ם כתב ולא אותיות אלא כתב 'הזהירנו מרשום בגופנו', ואיך אם כן אפשר לומר שדעתו שדוקא באותיות חייב. [ויש להעיר שמכאן יש משמעות קצת שדעת הרמב"ם לפסוק כר' שמעון שדוקא הכותב שם ע"ז חייב, אמנם אין זה מוכרע, וע"ע].

ועוד, שלפי דבריו יפלו קושיות רבות בהלכה זו, שהרי לשיטת האו"ז דס"ל שכתובה בשבת דאורייתא אינה אסורה אלא בכתב אשורי ה"ה לעניין כתובת קעקע לא יהיה איסור אלא בכתב אשורי (ע' או"ח סימן שו' ובבה"ל שם), ודבר זה הוא נגד הסברה, שמאחר שכל איסור כתובת קעקע הוא משום חוקות הגוים ופשוט הדבר שהגוים לא נהגו לכתוב קעקעים בכתב אשורי מה הטעם שאסרה התורה דוקא כתב אשורי. וכן אם אינו חייב רק בכתב יש לנו ללמוד מהלכות שבת שלא יהיה איסור בכתובת קעקע עד שיכתוב שתי אותיות (ובאמת הסתפק בזה בשו"ת מוצל מאש ס' נא). ובעיקר מה שיש להקשות הוא שטעם איסור כתובת קעקע הוא משום בחוקותיהם לא תלכו והוא חוק לע"ז שלהם וכמ"ש הרמב"ם שכן היו רושמים את עצמם לומר שהם שייכים לע"ז פלוגית, וא"כ מה הסברה שיהיה אסור רק בכתובה ולא בצירוף, כיון שגם בצירוף שייך דבר זה, ואע"ג שאין אנו לומדים טעמא דקרא כשיש נ"מ להלכה (כמ"ש התוס' סוטה יד.) מ"מ פשטות דברי הראשונים מורה דלא כהמעיל צדקה [וכן לשון התוס' ר"פ וסמ"ק (עב') 'כעין אותיות' ומוכח שא"צ אותיות משש]. וכן הראב"ד כ' להדיא בפירושו בתורת כהנים סוף' שלא בעינן כתיבה כעין אותיות

אינו אלא כשהמוכר היה מזיד בדבר שהיה יכול לידע האיסור, אבל אם היה שוגג גמור כגון שמכר ואח"כ נמצא באיזה אבר טריפות אין צריך להחזיר לו הדמים כשאלו, אבל י"א טעם אחר מפני שאיסור דאורייתא כשאלו ישראל לא שייך הנאה כלל, ואדרבא צער גדול הוא לו, ולטעם זה בכל ענין צריך המוכר להחזיר לו הדמים.

וא"כ, בנידון דידן שהאשה בעלת המכון שקרה ורימתה את המטופלת באומרה שיש לה היתר מהרב אשר הוא בעצמו אומר שמעולם לא התיר דבר כזה, ואף שהאשה הלכה לשם מעצמה ולא ידעה שיש בזה נושא הלכתי כלל, אין זה מגרע מהעבירה שנעשתה, וממילא דינה כמוכר טריפות ונבילות לאחרים שלכו"ע אם הייתה מזידה קונסים אותה להחזיר את הדמים, וק"ו בנידון דידן שלא מדובר אלא על מניעת תשלום והמטופלת מוחזקת בכסף (ואין בצ'קים שביד בעלת המכון משום מוחזקות, ואכמ"ל).

ואף שיש לכא' לחלק שהרי אין האיסור על האדם שנכתב על בשרו אלא על זה שכתב, וא"כ האשה בעלת המכון היא זאת שעברה איסור דאורייתא ולא האשה המאופרת, ומה אכפת לה בזה, ועוד שהרי היא הייתה שוגגת בקעקוע. מ"מ כיון שהיא סייעה את האשה המאופרת וגם רצתה בכך בוודאי שדינא כשוגגת בדבר תורה ויש בזה עוגמת נפש לא פחות מאוכל דבר איסור, וק"ו באיסור כזה שנשאר על גופה לימים רבים מאוד וכעין מה שאמר יחזקאל הנביא: 'ותהיה עונותם על עצמותם' (לב:כו), ומה גם הבושה שיש בזה שעברה איסור והוא רשום בפניה ו'הכרת פניהם ענתה בס' (ישעיה ג:ט).

ובמידה ובעלת המכון הייתה מוחזקת בכסף לכא' הייתה יכולה לומר 'קים לי' כרש"י שאין בזה איסור דאורייתא וא"צ להחזיר, או כהמעיל צדקה שאין בכתובת קעקוע שאין בה אותיות איסור דאורייתא וממילא הייתה פטורה מלהחזיר את הכסף, מ"מ לא על זה אנן קיימים.

העולה לדינא:

כתובת קעקוע דאורייתא אין חילוק בין קעקוע ואח"כ כתב כמו שהמנהג היום או להיפך.

כל הכותב בדבר הרושם ומכניס את הצבע בתוך הגוף הוא בכלל כתובת קעקוע דאורייתא, ואף אם לאחר שנה, שנתיים או שלש הרושם נעלם מהגוף.

הכותב על בשרו בדבר הרושם ונשאר ימים רבים ללא שריטה, יש בזה איסור דרבנן.

הכותב על בשרו בדבר שאינו רושם לימים רבים, כמו שנהוג היום לכתוב על הידיים בעט בעלמא, מותר.

המוכר איסור דאורייתא לאחרים במזיד קנסוהו להחזיר את הדמים.

במקרה שלא שילם עדיין אף אם היה בשוגג יכול המוחזק לומר קים לי שהטעם שקנסו הוא מפני שעבר איסור דאורייתא ויש בזה עגמת נפש יותר גדולה מההנאה.

במקרה זה אין האשה צריכה לשלם למאפרת את הכסף, ויכולה לבטל את הצ'קים ואין המאפרת יכולה לתובעה אח"כ בערכאה כל שהי.

[לגבי לאפר גויות באופן כזה לכא' מותר, ויש לע'].

והאמת והשלום אהבו

והנה מפשטות לשון הרמב"ם משמע שדבר זה אסור הוא, שהרי כ' ז"ל: **"כתב ולא רשם בצבע או שרשם בצבע ולא כתב בשריטה פטור**, עד שיכתוב ויקעקע שנאמר וכתובת קעקע". ולכארה כוונתו לומר שפטור אבל אסור. וכ"כ התוס' בגיטין כ: שיש איסור דרבנן גם בכתובה בעלמא על גוף האדם. וכן נקט הב"ש בפשיטות באה"ע סימן קכד ס"ק טז, שהקשה שם איך אפשר לתת גט שנכתב בכתובת קעקע ע"ג עבד, הרי נפסלו העדים בזה שעברו איסור דאורייתא, ואף אם לא קעקעו רק רשמו על גופו מ"מ איסור דרבנן איכא. וכ"כ המנחת חינוך (מצוה רנב) שיש בזה איסור דרבנן.

וע"ע על הביאור של הגרי"פ פרלא על הרס"ד ח"ב (דף ל: שכ' ברושם ללא שריטה או שורט ללא רשימה יש בזה איסור דאורייתא מטעם 'חצי שיעור', והיינו משום דס"ל שגם חצי מעשה ה"ל חצי שיעור ולא רק בחצי שיעור כשאנו מחוסר מעשה. אמנם לאו מילתא דפשיטא הוא זה וכדמוכח מהב"ש שהובא לעיל שאינו אלא מדרבנן, וכן החכ"צ שו"ת ס' פו' כ' שלא שייך חצי שיעור אלא במידי דאכילה משום דחזי להצטרף משא"כ בשאר איסורי תורה, ע"ש.

אמנם לפי מש"כ לעיל מדברי הרמב"ם והראשונים שאיסור כתובת קעקע אינו אלא בדבר הרושם, דהיינו בדבר המתקיים, ופשוט שהעטים הקיימים היום בשוק אינם מתקיימים בגוף האדם זמן רב, וגט שנכתב על גוף האדם בעט בעלמא פסול שהוא דבר שיכול להזדייף, וגם אין כוונת הכותב שהרושם יעמוד לימים רבים, אלא כוונתם לכתוב על בשרם כדי שיעמוד לכמה שעות עד שיגיעו לביתם ויכתבו על דף כדרך כל הארץ. וא"כ יש לומר שכמו שהאיסור דאורייתא הוא רק בשריטה וכתובה של דבר הרושם דהיינו שיכול לעמוד ימים רבים, ה"ה האיסור דרבנן דהיינו לרשום על בשרו ללא שריטה אינו אסור אלא בדבר הרושם ממש, דאל"כ הוי גזירה לגזירה (דבר שאינו רושם אטו דבר הרושם, ורשימה ללא שריטה אטו רשימה עם שריטה). וכע"ז כ' במנחת חינוך שם. ויש להוסיף גם שאם כותב רק מספרים ולא אותיות יהיה עוד צד היתר מדברי המעיל צדקה ס' לא' שהבאנו לעיל שאין איסור כתובת קעקע אלא באותיות ולא במספרים. ולאחר זמן הראוני שחכם באחור ישבחנו וכעין דברנו כ' הגאון שבט הלוי ח"ג ס' קיא בתשובה קצרה.

לאחר שביארנו שבאיפור קבוע יש בזה איסור דאורייתא, נבוא לדון על תשלום האשה בנידון דידן.

המוכר איסור לחבירו במזיד: במשנה בכורות בבלי לו. 'השוחט את הבכור ונודע שלא הראהו מה שאכלו אכלו ויחזיר להם הדמים וכן השוחט את הפרה ונודע שהיא טריפה מה שאכלו אכלו ומה שלא אכלו הם יחזירו לו את הבשר והוא יחזיר להם את הדמים'. רש"י פירש יחזיר להם הדמים משום קנס דאיסורא ספי להו. ובגמ' שם: המוכר בשר לחבירו ונמצא בכור מה שאכלו אכלו ויחזיר להם הדמים, ר' שמעון בן אלעזר אומר דברים שהנפש קצה בהם יחזיר להם את הדמים ושאלו הנפש קצה בהם ינכה להם את הדמים, ודברים שהנפש קצה בהם נבילות וטריפות שקצים ורמשים.

ומר"ן בשו"ע (חומ"מ סי' רלד סע"ב) פסק 'השוחט את הפרה ונודע שהיא טריפה מה שאכלו אכלו ויחזיר להם הדמים, אבל המוכר לחבירו דבר שאיסור אכילתו מדברי סופרים אם היו הפירות קיימים מחזיר הפירות ונוטל דמיו, ואם אכלם אכל ואין המוכר מחזיר לו כלום'. [וע"ש בנתיבות שכ' שאיסור דרבנן א"צ כפרה אם נעשה בשוגג, ורבו החולקים עליו, ואכמ"ל]. והש"ך כתב הטעם שקנסו למוכר שמכר דבר איסור, ולפי זה

הדרך לבית הדין מתחילה בהכנה נכונה

לייעוץ פרטני, ניסוח כתבי טענות וערעורים, שילוב מקורות הלכתיים, בוררות או גישור ניתן לפנות למשרדו של הרב יצחק דן גרונברגר.

טלפון: 052-761-6780 • דוא"ל: grunberger-law.co.il • 1666law@gmail.com

זכויות וייחוס: כל הזכויות שמורות. בפרסום ציטוט קצר יש לציין את שם מחבר הגיליון, "משפט יצחק", מספר הגיליון, ולצרף קישור פעיל אל אתר המקור.

המידע בגיליון הוא כללי ותורני ואינו תחליף לייעוץ הלכתי או משפטי פרטני. ההכרעה בכל תיק תלויה בעובדות, בראיות ובשיקול דעתו של בית הדין המוסמך.

